

Rune Larsson, Reinhard Lund og Jørgen Møller, *Fagforeningsstrategi. En undersøgelse af arbejdsløshedsbekæmpelse inden for Dansk Metalarbejderforbund*, Aalborg: Aalborg Universitetsforlag, 1985, 235 s. + bilag, 142,00 kr.

På AUC har en forskergruppe bestående af Reinhard Lund, Jørgen Møller og Rune Larsson netop fået udgivet deres hovedrapport om arbejdsløshedsbekæmpelse i Metal. Det er et af flere tegn på, at AUC i stigende grad gør sig gældende på nye områder i den arbejdsmarkedsmæssige forskning i Danmark. Selv om fagforeninger i Danmark er meget gamle og veletablerede organisationer, er vor mere systematiske viden om deres indre liv og funktioner ret begrænset. Det er denne undersøgelse om Metal med til at råde bod på.

Forfatterne til bogen siger selv, at der har været to hovedformål med analysen, dels at være med til at gøre arbejdsløshedsbekæmpelsen inden for Metal mere effektiv, dels at være med til at udvikle organisationssociologien omkring fagforeninger.

Undersøgelsen har bestået i, at forskerne har foretaget nogle interviews med fagforeningsledere i 19 Metalafdelinger af forskellig størrelse og beliggenhed i landet samt undersøgt deres kontakter til omverdenen for at beskrive og derefter forsøge at forklare, hvad man faktisk gør for at bekæmpe arbejdsløsheden og forklare baggrunden for den forskellige adfærd i de forskellige afdelinger. Et første trin i analysen er en beskrivelse af Metals holdning til arbejdsløsheden, dets ressourcer samt dets syn på omverdenen.

Hvad er Metal? Det er Danmarks største og toneangivende faglærte fagforbund. Det har de fleste af sine medlemmer beskæftiget i den private sektor. Selv om forbundet i den periode, hvor undersøgelsen stod på, var ramt af en betydelig arbejdsløshed, hører det som faglært forbund til de lønmæssigt privilegerede inden for fagbevægelsen. Forbundet går ind for blandingsøkonomien, en styrkelse af industrien og eksporten, og er positiv over for en hurtig indførelse af nye teknologier og uddannelser, som følger sådanne op. Politisk har forbundet "trukket til højre" og anbefalet, at Socialdemokratiet skulle samarbejde hen over midten i dansk politik og endda flere gange foreslået et stærkt industripolitisk samarbejde med Det konservative Folkeparti, en politik der er helt parallel til fagforbundets gode samarbejde med Sammenslutningen af Arbejdsgivere i Jernindustrien på det faglige plan.

Undersøgelsen viser, at på trods af en lokal fagforenings begrænsede muligheder for at handle direkte i forhold til arbejdsløshedens årsager, findes der mange indirekte muligheder. Det er for eksempel forsøg på sikring af produktion og beskæftigelse hos lokale virksomheder igennem ordrefremskaffelse og finansiering, efteruddannelse, fremskaffelse af lære- og praktikpladser, ordinær arbejdsformidling samt aktiviteter for ledige. Det er hovedsagelig de store metalafdelinger, der har succes med arbejdsløshedsbekæmpelsen, og det konkluderes, at faktorer, der fremmer en fagforenings indflydelse på arbejdsløshedsbekæmpelsen, er en erhvervsstruktur med større virksomheder, en bystørrelse med et teknisk uddannelsesmiljø samt et politisk styre, der tilgodeser arbejdsløshedsbekæmpelsen gennem et aktivt beskæftigelsesudvalg og eventuelt et erhvervsråd. Hæmmende faktorer er derimod, udover nogle ugunstige omgivelser, en ufuldstændig strategiformulering hos fagforeningen, en ufuldstændig indre struktur og begrænsede økonomiske ressourcer.

Rune Larsson, Reinhard Lund og Jørgen Møller, *Fagforeningsstrategi. En undersøgelse af arbejdsløshedsbekæmpelse inden for Dansk Metalarbejderforbund*, Aalborg: Aalborg Universitetsforlag, 1985, 235 s. + bilag, 142,00 kr.

På AUC har en forskergruppe bestående af Reinhard Lund, Jørgen Møller og Rune Larsson netop fået udgivet deres hovedrapport om arbejdsløshedsbekæmpelse i Metal. Det er et af flere tegn på, at AUC i stigende grad gør sig gældende på nye områder i den arbejdsmarkedsmæssige forskning i Danmark. Selv om fagforeninger i Danmark er meget gamle og veletablerede organisationer, er vor mere systematiske viden om deres indre liv og funktioner ret begrænset. Det er denne undersøgelse om Metal med til at råde bod på.

Forfatterne til bogen siger selv, at der har været to hovedformål med analysen, dels at være med til at gøre arbejdsløshedsbekæmpelsen inden for Metal mere effektiv, dels at være med til at udvikle organisationssociologien omkring fagforeninger.

Undersøgelsen har bestået i, at forskerne har foretaget nogle interviews med fagforeningsledere i 19 Metalafdelinger af forskellig størrelse og beliggenhed i landet samt undersøgt deres kontakter til omverdenen for at beskrive og derefter forsøge at forklare, hvad man faktisk gør for at bekæmpe arbejdsløsheden og forklare baggrunden for den forskellige adfærd i de forskellige afdelinger. Et første trin i analysen er en beskrivelse af Metals holdning til arbejdsløsheden, dets ressourcer samt dets syn på omverdenen.

Hvad er Metal? Det er Danmarks største og toneangivende faglærte fagforbund. Det har de fleste af sine medlemmer beskæftiget i den private sektor. Selv om forbundet i den periode, hvor undersøgelsen stod på, var ramt af en betydelig arbejdsløshed, hører det som faglært forbund til de lønmæssigt privilegerede inden for fagbevægelsen. Forbundet går ind for blandingsøkonomien, en styrkelse af industrien og eksporten, og er positiv over for en hurtig indførelse af nye teknologier og uddannelser, som følger sådanne op. Politisk har forbundet "trukket til højre" og anbefalet, at Socialdemokratiet skulle samarbejde hen over midten i dansk politik og endda flere gange foreslået et stærkt industripolitisk samarbejde med Det konservative Folkeparti, en politik der er helt parallel til fagforbundets gode samarbejde med Sammenslutningen af Arbejdsgivere i Jernindustrien på det faglige plan.

Undersøgelsen viser, at på trods af en lokal fagforenings begrænsede muligheder for at handle direkte i forhold til arbejdsløshedens årsager, findes der mange indirekte muligheder. Det er for eksempel forsøg på sikring af produktion og beskæftigelse hos lokale virksomheder igennem ordrefremskaffelse og finansiering, efteruddannelse, fremskaffelse af lære- og praktikpladser, ordinær arbejdsformidling samt aktiviteter for ledige. Det er hovedsagelig de store metalafdelinger, der har succes med arbejdsløshedsbekæmpelsen, og det konkluderes, at faktorer, der fremmer en fagforenings indflydelse på arbejdsløshedsbekæmpelsen, er en erhvervsstruktur med større virksomheder, en bystørrelse med et teknisk uddannelsesmiljø samt et politisk styre, der tilgodeser arbejdsløshedsbekæmpelsen gennem et aktivt beskæftigelsesudvalg og eventuelt et erhvervsråd. Hæmmende faktorer er derimod, udover nogle ugunstige omgivelser, en ufuldstændig strategiformulering hos fagforeningen, en ufuldstændig indre struktur og begrænsede økonomiske ressourcer.

Det teoretisk nye, originale og interessante ved undersøgelsen er, at den forsøger at kæde en teoretisk forståelse af begrebet strategisk ledelse hentet fra erhvervsøkonomien sammen med teorier om udvikling af fagforeningers struktur (kap. 5). Det grundlæggende problem for alle organisationsteoretikere er, hvorledes forholdet er mellem struktur og strategi. I hvilken grad er strategien determineret eller begrænset af ydre strukturer, og i hvilket omfang kan en ledelsesstrategi modvirke eller ophæve ugunstige ydre forhold. Begrebet strategisk ledelse defineres i undersøgelsen som strategisk handlen baseret på en formulering af mål for organisationen, en bevidsthed om placering i omverdenen samt et valg af ressourcer til at realisere målene. I den sammenhæng defineres den aktive udviklingsorienterede fagforening som en fagforening, hvor ledelsen er opsøgende og kontaktskabende over for omverdenen og som ligeledes retter sin opmærksomhed indad i organisationen og forsøger at underbygge de værdier, som kan forstærke tillidsrepræsentanters og andre medlemmers påtryk over for omverdenen. Den passive strategi er heroverfor karakteriseret ved en manglende faglig bevidsthed og prioritering af arbejdsløshedsbekæmpelsen, ved beskedne ressourcer samt ved en reaktion på andres initiativer (kap. 6 og 7).

Umiddelbart kan lokale fagforeninger ikke gøre meget ved arbejdsløshedens omfang. Nogle strukturelle-materielle forhold lægger nogle voldsomme begrænsninger på aktiviteten. Det gælder ikke mindst arbejdsgivernes ret til at ansætte og afskedige arbejdskraften samt arbejdsløshedslovgivningen. Det er inden for disse rammer, en fagforening skal handle fra dag til dag. Overordnet konkluderer undersøgelsen derfor, at selv aktive afdelinger kun har *en vis* indflydelse på arbejdsløshedsbekæmpelsen, og at deres resultater er beskedne i forhold til arbejdsløshedens størrelse (s. 152). Men en fagforenings handlinger har alligevel stor betydning for mange. Det er i de tilfælde, hvor afskedigelser trods alt undgås, arbejdsløse får en uddannelse eller formidles et job af fagforeningen, og dagpenge bliver korrekt udbetalt.

Et af hovedformålene med undersøgelsen var at bidrage til en mere effektiv arbejdsløshedsbekæmpelse i Metal, hvorfor man i rapporten meget konstruktivt giver en række anbefalinger til forbundet for at forbedre arbejdsløshedsbekæmpelsen (s. 215-28). Man anbefaler for det første, at man på både centralt og lokalt plan meget mere nuanceret formulerer nogle konkrete mål for bekæmpelse af arbejdsløsheden, så den generelle problembevidsthed og konkrete arbejdsdeling omkring løsningen af problemet bliver bedre. Dernæst foreslår man en mere systematisk udbygning af et kontaktnet til alle interesserede aktører i bekæmpelsen af arbejdsløsheden. Endelig antydes, at fagbevægelsen i fremtiden mere offensivt må gå ind og opbygge en kompetence for at kunne påvirke den generelle erhvervs politik i et lokalsamfund, og at man specielt kunne tænke sig, at fagbevægelsen blev offensiv i forbindelse med etablering af en lokal produktion ved et samarbejde mellem private, kommunen og fagforeninger.

Det mest problematiske ved undersøgelsen er, at den slet ikke giver en belysning af de arbejdsløses holdninger til arbejdsløsheden og deres fagforeningers forsøg på at løse den. Det erkendes åbent som en mangel og begrundes med mangel på tid. Men det er et spørgsmål, om der så ikke er fortaget en forkert afgrænsning, når man skal sige noget væsentligt om, hvorledes arbejdsløsheden bekæmpes i en lokal fagforening. Noget lignende gælder den manglende beskæftigelse med det interne medlemsdemokrati som faktor i udviklingen af en fagforeningsledelsesstrategi. Ledelsesstrategiproblemet analyseres udelukkende som et administrativt problem. Hvordan kan man tale

om ledelse i en demokratisk organisationsform som en fagforening ved at undlade at se på en fagforenings største og dyrebareste ressource – udviklingen i medlemmernes kollektive aktivitet, bevidsthed og fantasi? Det forekommer lidt som om, man i projektet har sat sig mellem to stole. Man vil både sige noget om lokale fagforeningers arbejdsløshedsbekæmpelse og om strategisk ledelse af fagforeninger. I den første del udelader man de arbejdsløses holdninger, i den sidste glemmer man medlemmerne. Hvis man vil sige noget om fagforeningsledelse er det sandsynligt, at det ville være mere centralt at undersøge, hvorledes en fagforening fungerer under en overenskomstforhandling.

Man kan endelig få det indtryk af undersøgelsen, at blot en udbygning af den lokale korporatisme er godt i sig selv og vil styrke fagbevægelsen i arbejdsløshedsbekæmpelsen. Det modificeres dog til sidst i undersøgelsen (s. 221-222), hvor der udtrykkelig gøres opmærksom på, at det kommer meget an på, hvor stærk en fagforening er og føler sig i forhold til arbejdsgiverne og det offentlige, hvem der lægger præmisserne for arbejdet. Hvis der her ikke er lighed, vil de korporative strukturer kunne være med til at påtvinge og legitimere nogle løsninger, som fagbevægelsen egentlig er imod. Og er det ikke den normale situation?

Men undersøgelsen har også mange kvaliteter. Den giver et up-to-date billede af Metal som organisation, giver en udvidet forståelse af lokale fagforeningers administrative organisationsstrukturer, samt giver et godt signalement af selvforståelsen i Metal. Den vil uden tvivl også vise sig nyttig for nogle få organisationsledere i Metal som redskab til at udvikle deres organisation.

Men fordi den undlader at inddrage medlemmerne og medlemsdemokratiet i undersøgelsesfeltet, kunne den måske også give det indtryk, at en effektiv arbejdsløshedsbekæmpelse hovedsagelig er et teknokratisk ledelsesproblem, hvor fagbevægelsen skal lære noget mere om ledelse og management af det private erhvervsliv, mens demokratisk medlemsaktivitet ikke er så betydningsfuldt et problem. Forhåbentlig er det ikke tilfældet.

Erik Christensen

Ulf Lindström, *Fascism in Scandinavia 1920-1940*, Stockholm: Almqvist & Wiksell International, 1985, 196 s.

Bogen er en let revideret udgave af forfatterens disputats fra Umeå i 1983. Undersøgelsen er tilrettelagt som et sammenlignende studium af fascisme og nazisme i de tre skandinaviske lande med naturlig hovedvægt på 1930erne. Den lægger vægt på både at vise, hvorfor disse bevægelser led skibbrud, og hvordan de dog fik den til slutning, de gjorde. Forklaringsgrundlaget er en betragtning over de grundlæggende samfundsforhold, hvori såvel politiske, økonomiske som kulturelle forhold inddrages, hvorimod de organisatoriske forhold betragtes som udslag af de førstnævnte og derfor ikke tillægges selvstændig forklaringsværdi.

Der indledes med en særdeles grundig og systematisk oversigt over vigtige træk af samfundsudviklingen i Danmark, Norge og Sverige, som vel ikke rummer meget nyt,